[illegible]

[illegible]

[illegible]

“రామనరేశ త్రిపాఠీజీ” రచితము

“మిలన్” అను హిందీ కావ్యమునకు తెనుగు.

[illegible]

ఆర్యసాహిత్యగ్రంథావళి: సం. ౫ ౦—౪—౦

వెలది ౫౦౦ ప్రతులు.

౧౯౪౧.	ఆర్యముద్రణము.	మారుతి ప్రెస్,
కృష్ణ.	విజయ ముద్రణ.	నరసరావుపేట.

స్వర్గీయ

[illegible]

[illegible]

శ్రీ నారాయణబుధు వి
జ్ఞాన ధురీణుని సమస్త శాస్త్రజ్ఞుఁ గవి
రాజుని జనకు గురుఁ దలఁచి
యీ నవఁ దెలిఁగింతు రసమయను కావ్యంబున్

అడిగిన మాత్రఁ శ్రీబీ "మిల్" న్వాపస్వయ కావ్యముల్ "సఁజల్లు నా
దృఢకర దేశభక్తిసమ్మత, విూప్సిత ప్రేమవిహారకర్మముల్
దృఢయువశాలి ధర్మములు తిన్నగ నాంధ్రులకుఁ వదించి పే
ర్వాడ నను సమ్మతించు కవి "రామన రేసునకుఁ" గృతజ్ఞుఁడన్.

స్వాతంత్ర్యదీక్ష

౧. నాకా ప్రమాదము.

తే. అది కదా బ్రహ్మాండ మను నాకసమునందు [illegible]
నదియు జప్పుడు లేని యా నడిమి రేయి
నలుగడల నాకసంపు నిశ్చలతలోన
తెలియు నక్షత్రములు మినుకు మినుకు మనుచు. ౧

ప్రకృతియు నిద్రముసుంగు వైచి చలింపక మౌనమూనెను. నాటి సకల చరాచరంబులు నిజావసథంబుల నిద్ర చెందెన్. [illegible] దక సకల ప్రచారములు [illegible] హుండగిన్ [illegible] [illegible] కుటీర [illegible] [illegible] ప్రణయమును ప్రియురాలు సర్వస్వము [illegible] సిన [illegible] కుటీర [illegible] [illegible] [illegible] నెవంటు [illegible] [illegible] [illegible]

తే. వెలుపు వగలతో దీ చెప్ప వేయుచుండ
గాంచుచుండెను ప్రియుఁ డా కుటీరమునఁ
ప్రియుని [illegible] దలఁపని దయితవగను
గనుల నిరూఁ ప్రేమతో నదియె నిల్లు. ౨

హృదయేశా! నను [illegible] నా
[illegible] సంగతి
[illegible] రతిగొని
[illegible] నిరీక్షించుచుంటిన్.

శా. ప్రాణనాథ! నీకు [illegible]
[illegible]
నా [illegible]
[illegible] గదా. ౯.

శా. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౭

వ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. [illegible] నన్ను
[illegible]
[illegible]
[illegible] గదా. ౮

సీ. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

గీ. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ౧౦

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

తే. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ౧౧

తే. తాము నీచులమని యెరుఁగజాలరయిరి
వారలే యెరుఁగ గలిగినా నాఁడు లెమ్ము
వారిలో నెవ్వఁడిట్టి భావము బొడము
నపుడె తప్పక యగు వారి కభయమంబు. ౧౩

ఇలలో మర్త్యులపేరు నిల్పుటకునై యీనాఁడు సర్వేశ్వరా
హవ యత్నంబ్బులుగా చేయ కున్న యావలేమియు - మృతిన్, జర్జర
స్థలు శోషించిన యస్థిపంజరములం దున్నట్టి యాఁకొంచెపున్
బలమున్ శోధించి జేయ కష్టసహితన్ గాచింతు జన్మస్థలిన్.

మ. రణభేరుల్ మొరయింప మున్నరిపువ్రాతంబు చెందాడ్చునీ
వృశు వీక్షింతుజయోత్సవంబునిజయా! ముద్రా జడిత్వస్థిరా
యువక్రోధాగ్నిన్ సంవిధ్వంసంపుమతి, యాపూర్ణేందు బింబాస్య!
యా, ప్రణయంపున్ వసంబద్ధమక్షిమరలన్ రాకుండెడాగ్నిచే

మ. అనంతన్ వినిపద్మము లవలె హృద్యంపు వెన్కగించిరా
ప్రణయున్ ప్రవృద్ధమధాంతంబున్ గనుచక్ రంబల్లువిద్య్వా బైనా
గని యాత్రింబును చాలమున్ను నిమేన్ నా మూర్త్తమైనంబు - త
వ సర్వస్వము! దేవు నప్పనా హర్వారాసి శేషాయంటల్.

తే. నిండుకోపంబు చాలుకాను నిశిత దృష్టి
ప్రాణిమాత్రంబునకు నమృతాంజనంబు
ఘృణిత దృష్టియౌ ఘోర నిస్త్రింశధార
రిపుల నశియింత్రు ప్రీతిని ఘృణాదృష్టిగనిన. ౧౨

[illegible]

మ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౮

మ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. [illegible]
గోపాల వదించి నుంత సంకోచమనుచు
ఓ నాథ! [illegible]
ఇంటి గాని పోయ్యి నన్ను నీకృత్యురాలి. ౨౦

ఉ. ఒక్క క్షణంబుగూడ విడియుండని దానను నింతదాక నీ
చక్కని [illegible]
[illegible]
[illegible] ౨౧

తే. ఇంటి గాని పోక యున్నచో విషము త్రాగి
నీవు వదలిన క్షణమందె చచ్చెద [illegible]
[illegible]
[illegible] ౨౨

[illegible]

[illegible] ౨3

[illegible] ౨౪

[illegible] ౨౫

[illegible]

[illegible] ౨2

తే. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

మ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. [illegible]
[illegible] బాహ్యంబు [illegible]
[illegible]
[illegible] 30

మ. [illegible]
[illegible]
కలవే యచ్చటఁ [illegible]
[illegible]

శా. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. నాథ! నీయాజ్ఞ శిరమునందాల్చి [illegible]
పెనుగుచుంటి నింతదాఁక నాకు
తమ్మునిన [illegible]
నరక [illegible] 33

తే. అనఁగ [illegible] శ్రీ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] గాని [illegible] 3౪

అనఁగాని, యిట్లు మానవోద్దేశ్యుఁ [illegible] సిద్ధించు నా
భగవద్గీ [illegible]
జగతిని సౌఖ్యము శాంతిఁ బెంచుచు మనుష్యత్వోపలక్ష్యం, బిదే
ప్రకారంబ భాగవతోత్తముల్ [illegible]

తే. బాల్యమునందుండి [illegible] పాయకున్న
[illegible] విజ్ఞానము [illegible]
[illegible]
[illegible] 3౫

అని [illegible]
[illegible], [illegible] సాహిత్యంబుల [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible] విచారంబుల

తే. తినుచు ముందుకు, వెనుకకు వసము లాగ
బ్రతుకు [illegible] మెలమెల్ల వనము చేరి
[illegible] గనుచు
[illegible] బాగిడి. ౩౮

చ. [illegible] రాత్రి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. ప్రియము [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౪౦

నలుదిక్కుల [illegible] గాంచుచున్ గార్యయ
[illegible]
[illegible]
[illegible] గడున్.

మ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౪౧

తే. ప్రకృతి సాధ్వి [illegible]
ప్రణయపీఠావరూఢ [illegible]
[illegible] చాల [illegible]
స్వచ్ఛ [illegible] తెపుడు. ౪౩

మ. తనుప్రభ విదళవంత [illegible]
మనవాంఛల్ [illegible]
[illegible]
[illegible]

చ. అది విని [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౪౫

తే. అంత [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] పోయినారు. ౪౬

తే. ప్రకృతి [illegible]
[illegible]
[illegible] చరాచర [illegible]
[illegible] ౪౭

స్వాతంత్ర్య దీక్ష.

[illegible] విరచితము.

తే. గగనసీమల రక్తకాంతి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

మ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ప్రేమ [illegible]

ప్రేమ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ప్రేమకు లేవు; [illegible] ప్రేమ [illegible]

ప్రేమ [illegible]

[illegible]

[illegible] ప్రేమ [illegible]

[illegible]

[illegible] నల్లరాయిదే.

[illegible]

[illegible] ప్రేమ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౪. ప్రేమపుఁబిచ్చి మొత్తునడ ద్వేషము రోయము నిల్వఁజాల దా
ప్రేమపుదారి సున్నితము చిత్తము నశ్వర చెప్ప; లేయనా
ప్రేమపుబాధఁ జొక్కు నరబృందము గాఢసుఖాప్తి మత్తు తె
ప్రేమవిశాల సత్రముల నిల్వడఁ జాచెద చెల్లరో యమల్.

పూర్ణచంద్ర స్నాల, [illegible] బ్రియురాలుగాంచి మోక్షమిస్సం తాపము [illegible] మహానందంబున్, పెద్దలన్ భావావేశతఁ గాంచి చేయఁజాలఁ దుష్కృత ప్రపాదంబు; [illegible] [illegible] తెంపు తప్పులకు [illegible] దాఁగుందురో. మురళీగానప్రేమ [illegible] కన్నులలోన [illegible] గని ప్రియు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రేమలో మునిఁగి [illegible] [illegible] ప్రణయానేదనఁ గుందు [illegible] [illegible] ప్రేమ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రేమయుక్తులు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

౫. [illegible] [illegible] ప్రేమస్వామి
స్నేహము ప్రతిభనిలో గానిష్ఠించు [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

చ. అనువిన [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. విరహాతురుఁ గ్రుంగి ధైర్యము విడి విజయు
ప్రేమవిహ్వలతఁ గుటీరభూమి విడచి
నదిని దరిఁ జేరి తూర్పున నడచువేళ
నియతితోఁ బాటు గతియను మాట నిజము. ౨౩

తే. సరిగ నదిరెండు జాములు జరుగువేళ
బిసనవిభుఁడంత నుజ్జ్వల దీప్తితోడ
నుత్తితై తోఁచె నర్జుల నీర మున నవ
యౌవ్వనుఁడు నగుచు రోషంబు నరయుచుండె. ౨౪

సీ. తలపోయుచుఁ గని పొంగిపొర్లుచు నుత్తుంగంబు వెల్లువయ గుం
డెలు; గట్లన్ గొరలాడు నాహ యనుచుఁ జేరి యతుడు తీర్చుదు ని
ష్ఠురవేగంబుల్ నెఱపిన్ ;బలిత్రవహంబున్ సన్ని[1]ధి లోఁదొల్చి గు
ల్లన నాగిండ్ల విహారముల్ దెలుపాపెంటంబు గావించుచున్, ౨౫

తే. ప్రియుని విరహాంబురం గుంద విజయు చుప్పు
మురిసియుఁగాదు నదియుండ మురిసి జూదిని
గోపు మొత్తుపై రోఁకొంటి క్రుమ్మినట్లు
బాధ జనియింప నదిలోడఁ బలికినట్లు. ౨౬

తే. మోసక త్రియ పోలె విమోహ పడిరి
రామనదీ! నీకుమోహంబు గావించు
నరటు! జీవమలి! మోహావ్యక్త మరయుటేక
నేక ప్రాణము నిచ్చుటఁ జెప్పుకొంటి. ౨౭

1 సన్నిధిలోఁ= సమీపమునందు, నర్జుల సమీపమున.
2 విమోహ=విశేష మోహము, అతిమోహము.

ఉ. [illegible]

శా. [illegible]

శా. [illegible]

తే. క్రింది జన్మములో నాచరించియున్న
పాపఫలముల ననుభవింపంగ [illegible]
[illegible]
ననుభవించుట [illegible] సఖులు! ౩౧

తే. ప్రేమమున [illegible]
తెలివి [illegible]
ప్రియ! ప్రియా! [illegible]
[illegible] ౩౨

ఉ. వెంటన్ దన్నుది చక్కియుంబు వయసంబై పొత్తుమంగోయి చే
దన సంధ్యోదయవేళ గొందొకదగం బలుసలంకేరి యు
దు నితావంబు, కృకేత్వముగ్రదిరయాక్ష్యు నోంచ ప్రాభారదా
రుణాదుస్వాభటనల్ ప్రుత్తోహుకులటుల్ శాశాదహించన్ పరా

శా. ప్రేమాసాగ్నుదిని పిరతాంత దరయో లిక్ కైలగశేక న్యుదే
హా సుప్రాణశరణ్యా! హా ప్రియతమాచాస్త! యంచున్ వదిన్
పేమార్స్యాబద పోలికాలుకలమైన్ కేతాంబువుల్ నాకుం
త్రే మాటం విరన కృతల్లంబనొంటా దన్నదై యున్నయుర్. ౩౮

తే. బడలియారూప మనుమునం నడలిపోవ
సకల సంతాపములు కునతాంత నొంద
దోలు బంగారు బొమ్మ దూరి విరచని
యుంత నడిమంచి లేది యి ట్లాలపించె. ౩౯

అయ్యయో! యింతటి నాస్వప్నముయం దేయుంబురాణిన్ నేడు యా
నయనంబుల్ హృదయమకు సూబమునకరంటంబొంచి ...; పూర్ణం
బమ్హాప్యదబ్బంబగునాథుగానరనయాన్నదించితేయా శ్రీ
ద్వయి కాంత్యంతిమపారవశ్యమును నాత్మక్ లీన మయ్యెంగదే.

మ. ప్రియుకంఠంబు కౌగిటన్ బోనివి కృప్తించిరి ధన్యంబులై
నయనేవాహువులు దిడు-డిసి తయాళ్ణోనాథుండా దయ్యోగ ని
న్నుదొంతాకుల్ నతిగన్నుపేరములు ప్రాణేశుండు సన్నింపగన్
ప్రియమైయుండెడినాడు కుమువిమనా ప్రేయుంటె భాగ్యంబౌనో.

తే. ప్రియుఁడు ప్రాణేశ్వరుఁడు తలపెట్టి పూర్తి
చేయఁదలపెట్టిన స్వదేశసేవ చేయు
టిపుడు కర్తవ్య, మది ప్రియాభీష్ట మగుట
దానిఁ బూర్తిసేయుట నాకు ధర్మ మిపుడు. ౩౮

తే. దుర్భరము దేశదాస్యము తొలఁగి పోవ
దనువు ప్రాణంబు సర్వ మర్పణముచేసి
మాతృభూమి స్వాతంత్ర్య సంప్రాప్తి కొఱకుఁ
బవలు రాతిరి యనకుండఁ బాటుపడుదు. ౩౯

తే. అతుల మదిలోన విజయ ధైర్యము వహించి
కాంతమున నుండ సంతలో కట్టెయొకటి
తద్వన ప్రాంతమునఁ బ్రతిధ్వనుల నీని
వినఁబడియె నంత నెవ్వరో పిలిచినట్లు. ౪౦

అది మనిలోక యంచు హృదయంబున నెంచుచుఁ జేష్టదక్కి- లేఁ
బదములు తూల నుండ్ర పయ్యరాలుచు నోలుచు లేచి సాహసంగా
హృదివిరహాగ్నిసోంక హృదయేశ! ప్రియా! యని బిగ్గ నెట్టుచున్
మదవతి యంతు లేని విపినాంతర సీమలఁ జొచ్చె దీనయై. ౪౧

తే. ఏమి యొనరింపఁగల నెంతు నేగవలెనొ
యేది యేదిక్కొ యను జ్ఞానమింత లేక
దారి గనరాదు; విరహాగ్ని దగ్ధమైన
ముదిత మదినుండి శోకంబు పొంగిపొరలె. ౪౨

ప్రియ వియోగము.

తే. నలుగడల వృక్షజాలముల్ నిలిచి యుండె
నాగయాని ప్రాణప్రియుంగాను [illegible]ండె
వేదనల సహించుచుం బ్రేమ వివశ యగుచు ౪౩
గళము విలపించి శోకమెత్తు దరిని సభల.

ఇది ప్రియ వియోగము.

స్వాతంత్ర్య దీక్ష.

౩. శిష్య సందేశము.

చ. అటు మునికొంత దవ్వరిగి యంతనె గొట్టుక పోవునోయని
దలచుచుఁ గాంధి యాశ్రమము ముందరి బాటనె గన్గొనెన్
బటువున మాటిమాటికిని నచ్చర మందఁ జేర్చి, వాని క
చ్చట నతఁ డాదరమ్ములు సల్పి కృతార్థుఁ గాఁ జేసెంతటన్
గీ. పరమ కరుణాడు నగు మునిశ్రేష్ఠుఁ డను చేయు
జపము తపచర్యలను సుఖ దయవశుడుఁ
బ్రాణవాయువు ధరియించెఁ గాని మూర్ఛ
వసల దయ్యె సేవాంగంబు సందలదయ్యె. ౨
కం. ఈవిధి యాతడు గనుఁగొని
లోపల సంతసము నంది లోకహితుండై
నా పూజ్యుఁడు స్వకంఠరము
లోపల సయ్యుడనఁ జేర్చి లోఁ గొను కరుణా. 3
ఉ. లోనికి జొచ్చి మాయగడ లోపల నాదిజయా లతాంగి జా
డేదియుఁ గానిపించదుసి నెంతయు నత్యుదయాంత ధీరుఁడై
మాని కటాల్పనందొ ప్రక మందను కుంపటిచెంత దర్భపూ
బాదపుఁ బజ్జఁ జేర్చి యటుపాదుయాంకనఁగఁ జెట్టి పిమ్మటన్

తే. విజయ వృత్తాంత మారయ వగలి చేగ
నవని నిట్టులు భిక్షు భిక్షా! యటంచు
[illegible] వేసారగాని [illegible]
శ్రీమనలలోన బడి నని [illegible]. [illegible]

తే. సూత [illegible] బట్టిన [illegible]
[illegible] నింత [illegible]
[illegible] స్త్రీ [illegible]
ప్రేమ [illegible]. [illegible]

శ్రమగానం బడి ప్రేమదాసుడు [illegible] శాస్త్ర [illegible] గము సంయోగము [illegible] గాఢము [illegible] మునా [illegible] మాత్రములోనన్ [illegible]

తే. ఎంత [illegible] విజయ [illegible]
వగను మునివద్ది [illegible]
అంత యువకుని [illegible]
నగడి [illegible] రక్తంబు [illegible]. [illegible]

తే. సుకుమ [illegible] మున్న [illegible]
[illegible] దృఢబలిష్ఠ [illegible]
[illegible] హృదయ [illegible]
[illegible] శక్తి [illegible]. [illegible]

తే. భావగంభీర మగు రమ్యవదన శోభ
యువకుని దృఢ బలిష్ఠ దేహసౌష్ఠవము
అకళంక దేహ కలువపూవు అరసి యరసి
తెచ్చు విస్మయార్ద్ర యామోదంబు వివిధ గతుల. ౧౦

ఉ. "ఎవరి మునీశ, తరుణోదయుండు బాలుని శోభ భాసిల్లెన్
కీర్తి, గభీరమౌ వదన నీరజ శోభయు దానవాళ్ళు నీ
యాశ్రమ వాసు లోకోత్తర మహాపురుషుం డనిబ్రహ్మ వర్చ దీ
ప్తారవిందకంకణుఁడు గావలె నీతఁ డనక్క మెందుఁగదా". ౧౧

చ. ఇతఁడు శకేంద్రుఁడయిన దనుజ కీర్తి నుతి ని దక్షిణంబు, స
న్మతిఁ గణుతింపఁదగని తారయైన సుస్థిర దేశభక్తి చే
గతి విలసిల్లుచుండును, వికస్వరమై లలితంబునైన నిశా
సిత మగుపూవులోన విరజిమ్ముచు తాపము గ్రమ్మరింపనే.

తే. ఇతఁడు దేశసేవా వ్రతమ్ము దాల్చి
సకల మగునింక నాయభీష్టంబు చెల్ల"
అనుచు ముని కల్పనలు చేయుచుంట లోన
నిలువు యువకుండు కేలు బలవించి దోసిలిగ. ౧౩

మ. "నను దేశంబును ప్రేమపూర్వకముగా పిలిచెన్ దేవి శ్రీసంబు చే
విని త్యాగంబొనరింతు నొక్కపటు సైన్యము చేసి రక్ష చ
క్కని స్వాతంత్ర్యంబును చేసినావు ప్రియమైన సంతోషమున్ ప్రియంబైన దే
వినిలో దివ్యని దేశసేవకంటె ప్రీతిగా నిత్తు తో డైనచో." ౧౪

పితృ సందేశము.

అని యిట్లాతఁడు దేశభక్తిమయవాక్యములఁ బ్రలాపింప, న
న్నుని యానందమున [illegible] కరము భావమ్మున చిత్రంబుతోఁ
గనులన్ గాంచు వారు బాష్పములతోఁ గద్గద కంఠంబుతో
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

తే. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ఏకాంత ప్రశాంతమున [illegible] [illegible]
స్వాంతమున [illegible] బ్రహ్మాత్మునకు
[illegible] [illegible] [illegible] ౧౬

తే. ఎవఁడ [illegible] మునిని [illegible] [illegible]
యపరిచిత దేశమ్మున నుంట [illegible]
ఎచట నుంటివో [illegible] [illegible] [illegible]
ఎవరు నన్నుఁ బ్రోచినా రంచు యువకుఁ డనఁగ. ౧౭

ఉ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
మేము నదీప్రవాహమున [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] గాంచినాఁడ [illegible] [illegible] [illegible] న
[illegible] [illegible] ప్రవాహముం [illegible].

తే. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
వచ్చి [illegible] సంగతి [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] గాంచితో [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] గాంచితో [illegible] [illegible] [illegible] ౧౮

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] వృత్తాంతము

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ఉ. న్యాయసభాధికార్లు భటు లర్భకు లంచ మిందు చు
న్యాయముచేసి ప్రాజనకు న్యాయము కోరు నర్థమందసల్
వేయుచు [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

కం. న్యాయాధికారవర్గము
నాయమ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
న్యాయ [illegible] [illegible] న్యాయము [illegible]. [illegible]

తే. అది మొదలు [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] భటులు [illegible] [illegible]
[illegible] నగరవర [illegible] [illegible]
సాధు [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

తే. ఒక [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] నాకంటి [illegible]
నన్ను [illegible] నిది [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] సాధు [illegible] [illegible]. [illegible]

ఉ. ఇప్పటినుండి నాథ నీ విల్లు సమస్తము [illegible] నాథ; [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

తే. శ్రుణు [illegible] వైరంబు వాసవాసు
[illegible] కట్టు[illegible]
శ్రక్రు[illegible] వేమరును [illegible]
[illegible] 30

మ. జను [illegible] మొల్లిగొని[illegible] [illegible] విల్లసం
బున వర్ధిల్లక మాన్య [illegible]
న్నిననే[illegible]లున్ [illegible] గుణల్ [illegible]
టను [illegible]ముందట జన్మ[illegible]యు నే దర్శించితిన్ బుద్ధినిన్

మ. ప్రియ[illegible] స్వదేశ[illegible] [illegible] ప్రకాశించి[illegible]
[illegible] ధర్మల్ [illegible] గలుగరా చేసి నా[illegible]
దయ్యా[illegible] చేయుము దేశ సేవ[illegible] స్వాతంత్ర్య[illegible]
[illegible] మున్ న[illegible] దేశమున్ దెల్పు[illegible]

మ. ఇటులన్ చెప్పి గృహంబు[illegible] [illegible] గాని [illegible]
స్ఫటిక[illegible] నా[illegible] నాక [illegible]
[illegible] నా[illegible] [illegible]
ద్భుత[illegible] [illegible]

మ. వనమందా[illegible] [illegible] వర్ధిల్లి [illegible]
తనపుత్[illegible]
మనుచున్[illegible] సాధువు[illegible]
గన[illegible]

శిష్య సందేశము.

తే. స్వప్నమున సాధు వర్యుండు [illegible] చేరఁ బిలిచి
శిరము సందేశమును చెప్పి [illegible]
సకలదేశంబు నిశి తమాచారమ్ము కల
శరము పట్టించి ప్రీతి స్వర్గమున కరిగె. 37

మునిమూర్ధ దలఁదాల్చి కోమలకరంబున్ బట్టితిఁ; గాని [illegible] తనకా స్వప్నము నామనో[illegible] కాలమున్ బుద్ధుడుం [illegible]; నా [illegible] నాయ [illegible] విజయ; [illegible] సేవ్య సాకల్యమున్ వినయంబునఁ గలసాధ్వి, [illegible] విశ్రాంతి పొందెన్ గదా! [illegible] రాధిని వైనయావిజయ పూర్ణానందమే కాత్మయుం [illegible], యమగర్భునన్ [illegible] మం డెను; [illegible] లంతరించి [illegible] దేశంబు [illegible] గను [illegible] మది బ్రహ్మచర్య వ్రతదీక్షన్ బూని జీవించెదఁ.

శా. నా [illegible] నాకు జీవితమునన్ సాధింపఁగానీ [illegible] నా మాతృశ్వశ్రూ [illegible] దీవనిదే నాకున్న [illegible] పాయుత్తుండము చెప్ప [illegible] దైవ్యాబొంది సంతన్ దయా ప్రాయుండౌ మునియోగశేఖరులన్ రాత్రీన్ బ్రసాదాత్ములన్

తే. [illegible] వరమ్ము [illegible]
[illegible] దేశసేవను [illegible]
[illegible] సేవిష్ఠములు [illegible]
[illegible] చెప్పి [illegible]. 38

30

స్వాతంత్ర్య దీక్ష.

ఉ. మాని వచించె నిట్టులు కుమార! స్వదేశ [illegible] రక్ష
ణీయము గాగ లేవు; మతిమాల్లకులంబులు పెల్ల పెల్లగన్
ప్రాణము లయ్యె; శాంతము గదల్చిన సౌఖ్యములెల్ల కుండునా
స్థానములన్ దరిద్రము విచారము రోగము శాంతమింపెసన్.

తే. నరక ఘోరములను బోలు కొంపగయ్యె
నార్తనాదంబు లెల్లెడ వ్యాప్తి నయ్యె
బట్ట తిండికిఁ గరవయ్యెఁ బనులు లేవు
గృహము లేదయ్యె నెటుపోదు రెచటఁ దిరుగ. ౪౧

ఉ. బతుకులు కాను [illegible] సౌఖ్యమనంగ నేమొ ప్ర
త్యక్షము గాదు; జీవితము వంతును నాకిఁ బుట్టినింద నే
[illegible] తిండి లేక, [illegible] శాంతి లేక ప్ర
[illegible] నాకలి [illegible] భ్రమించుచు [illegible].

తే. వంచనము దొంగతనములు లంచములును
పెరిగి [illegible] నుత్కృష్ట [illegible]
[illegible] దరిద్రము [illegible]
[illegible] నింటింట నష్టకంటకము లకట! ౪౩

తే. ఇట్టి స్థితిలోన దారిద్ర్య [illegible]
బోవ [illegible] జాతినెల్ల [illegible]
ఆ [illegible] ముక్తి [illegible]
నే యుపాయముగూడ సిద్ధింప దప్పుడు. ౪౪

కర్మ సందేశము.

ఉ. అందము లేని కొప్పుల [illegible] లు గలుగాబిత్రావు చ
క్కందనములు తొందరించె, గాని చిత్రములు వాడియుండ్రనే
మంచిత్తు సుకంద మాత్రిమనసార జనంబులు త్రిమత్తోదమా
ర్గాంమును గ్యాగులా బిపుప్పుగొమ్మలమున్నవియుండకుండునే

భరతమాతా రుదమాయికుల్ నవయు ఉన్మత్తదేశజుల్ గావున్
బరదేశము లిటన్ విరంజకముగా వర్తించి లాభంబు నొం
దిరి; దేశోన్నతి గూర్పుమార్గముల నెన్నే గష్టముల్ గల్గు; నిం
దలో విఘ్నంబుల [illegible] స్వార్థపరత గావించుర కొందముగ్

అయినను గాని పుత్రా! పరుకంబులు చేయక యాగకార్య దో
మమునన కే స్థిరంబుగాన దేహర్మ [illegible] విశ్వసించు; మా
మయుని ప్రచండ విఘ్నములు వచ్చిరయాయు [illegible] చూడక సా
న్నాయను జెట్టుగాలియు నంతే చలించున దాని దానికే దేశ

ఉ. చక్రము జూడు, భూతలము చక్రము వర్తనమందు నేని గా
చక్రము ముందు కెల్లదు గదా యును; విఘ్నములెల్ల నొందె ని
ర్వక్రబలంబు నున్నతియు వచ్చును; విఘ్నము లేక కించనా
విక్రమ సూరలించు; నభివృద్ధి నరించెను నంతేయాసుమా. ౪౮

తే. విఘ్నములకుంచు అమ్మంచి విఘ్నతతుల
వెడగు సాహసంబున మే నక్షత్ర దాగుడు
నమర మానను, జాపునకు సిద్ధముగ నుండు
జాతి కమరత్వసిద్ధి నిశ్చయముగా నగును. ౪౯

స్వాతంత్ర్య గీత.

చ. కడఁక కపటంబు దేశహితకార్యము సేయఁగఁ బోవుచుంద్రు తా
ర్పుదు సుఖవాంఛితంబులకు నాత్మబలంబు మహోన్నత త్యాగ
మ్ములు జనులంత పట్టిభయమున్ విడఁ జూపుచు భావముల్ సరా
బడఁగఁ జేసి శూరుల బలాఢ్యులఁ గూర్పుము దేశము ౹౹౬౯.

చ. ఎవరిని నిందసేయకుము యొవ్వనిఁ జేయకు వ్యర్థవాదముల్
భవదరివంచనల్ దెలిసి పైని బ్రమాదము లొందఁ జూచి నీ
వవల సమాజమం దొకఁడవై పనిసేయుము మానవుల యా
భవి మొటులుండునో యెరవొ మున్ముగ నీ వెఱుఁగంగ నావలెన్.

తే. పఞ్చకుల్యము దేశసేవకు నిమనసు
పూలపానుపు వలె మంచు ముండ్లపాన్పు
మనసి మానావమానముల్ గడుపలేవు
చేదనల గణించఁ ఉరొందు ప్రేమ మయుఁడు. గీత

ఇదిగో నేను నా కుటుంబ విపత్తి దుంచే పోవుచున్నాను; నీ
వద నేనెంచినవాఁడు నీవరిశ పుత్రా! సాయశ్శై వద్ది చే
యుము; నీమార్గము మంగళం బగుఁగాక! నీ పైఁగల్ దేశసిద్ధాంతమున్
మనిశెట్టి యశోలతాంగి రూపిణియుండు శాంతి వర్ధిల్లుదగా.

ఇది చిత్ర సందేశము.

స్వాతంత్ర్య దీక్ష.

౪. స్వాతంత్ర్య సమరము.

చ్చింతానాన్నాదిని దైనదినావిలయపావవిధ్యంతో దుఃఖించుచున్
తుగ మెందుండక కొన్నిమాసముల దాకను దిగ్గియల్లాడుచు
నమల బాపులచేతను విరుగుచు పాటిల్ దవాల్ పాడుచున్
దవప్రా నాశ్వయంభిల్కు చున్ దాను వినార్జన్ లోతను సర్వము
విరులన్ తొక్కలంది నేల జప్పరులన్ ప్రేమంబుతో గాంధి ద
ర్శనలా శక్త సమిల్ల బరితశ్రా సత్యంబును ప్రేమించెన్; గ్రా
మ్మంబున సొక్కుపుర్నుదానితప్పి యొక గ్రామంబేగి ప్రాభాత సం
దర్శ కృత్యంబులలో గడుంగొను నియత్నా ప్రజాభక్తియుల్

కం. చలి గడగడ వణకించెను
నెలమాఘపు దినము లక్ష్మి నిరుపేద జనుల్
చలిలో బట్టలు గూడక
కలుగక కాలంబు నెట్లు గడపుదు రకటా! 3

తే. చిరిగిన చొక్క మస్తున దూర్చి కొంకి నడచు
చిరుగు సంగవస్త్రము దాల్చి చరణములకు
చేతులను జుట్టి వీధుల శిశువు నుంచి
ముడుచుకొనిపోయి గడగడ వణకుచుండు. ౪

తే. ఎండ యెఱుఁగని [illegible]
పిల్ల వాకిట [illegible]
కూరుచుండి యుండెనుగాని క్రూరమైన
కాఱు మేఘంబు లంతలోఁ గ్రమ్ముకొనెను!

ఉ. ఇంతియు కాదు ముల్లు లటు లెంతయుఁ దీక్ష్ణ [illegible] గాలి తో
డంతయు [illegible]; ఖడ్గధరసాగ్ర [illegible] మైనంబున [illegible]
కంఠము ముద్దుగట్టుకొని [illegible] "నా యదేశ్యు [illegible]
[illegible] యటులో [illegible]"

ఉ. [illegible]
[illegible] ప్రాణము [illegible]
[illegible]
[illegible] దరిద్రము [illegible]

తే. గట్టి పట్టిన నేలపై గట్టి కాక
కప్పుకొని [illegible] గాఢపట్టి
తెలియు గుణవాసనలు చేసి దగ్గరగ నె
ముడుచుకొని [illegible]

ఉ. అమ్మ [illegible]
గొ [illegible]
లమ్మున [illegible]
లమ్మున [illegible] కుటుంబము [illegible]

స్వాతంత్ర్య సమరము.

సీ. కరుణ నాకాంతరకే గారవ కరణసేవలయు
యుంటేని జని [illegible] గృహిణీ నతికి
తెచ్చి విజయము [illegible] గెచ్చి తిరుగనడము
నిప్పు పాలుగిరటే చెచ్చి [illegible] మంట. ౧౦

సీ. శాంత యోగినిపేద త్యాగంబుగాంచి
యచ్చెరువు పొంది ప్రేమతో "సన్ను! యిట్టు
లింత దీనుండవై యుండ "పోతువేమి"
యనుచు [illegible] ౧౧

ఉ. "నేనొక కర్షకుండ బాలమతిరోయి కొంతేను దున్ని దానితో
జీవనము, నాదు భార్య [illegible] పదనిల్లవాడు నా
ప్రాణముగాలయున్ గతవుచారము రాజసైనికులతో నా
[illegible] కష్టము సుఖము దాటుచు నుండగ నింతలో పలో

చ. కొలది దినాల క్రిందట న కూరిమి లోకహితంబు సేయు మా
మొలగ నడునొకు పూజ్యుడయి [illegible] రాజద్రో
హులను కడుంగు రుచన్ని దుష్టతో నవమానము చేసి నన్ను నో
ట్టుల నరి సాక్ష్యమీయుమని క్రూరగ చెప్పని రాశరించిరి

ఉ. ఇందుకు వారు మండికడి చేయుచు తోలుంగని నేను చక్కగా
చొందగ నింటిలోని ధనమున్ మరి వస్తువులు లాగివైచి యే
మందును గూడు గుడ్డ కలవో నట నన్ను దరిద్రుజేసి యా
నందము పొందుచుండిరి మనంబున లేశము జాలి లేకయే.

తే. నేడు తినుటకు కొఱగాకున్న లేక
మెతుకు మునుపానములు చేసి యింటిలోనఁ
గట్టి యాఁగక్షిరావన గవ్వ కొనుచు
నెటులొ దినములు గడుపుదు నిట్టులంటి. ౧౫

తే. ఇటులు చెప్పుచుఁ జెప్పుచు హృదయ మంతొ
ప్రేమ నార్ద్ర ... చెందె
దాని విని యమాయికయును దలను వంచి
యేడ్చుచును మానసమునఁ జింతించె నిటుల. ౧౬

"అకటా! దీనుఁడు మీదయయుక్త నిరంతం ... దార్యవంతుండా ఏ
మి సేవల్ పానరించుట ... సంతోషంబు, ...
నంతఁ ... పానరింపఁ జేయుచున ... , ...
తకు నీడీనుల దుస్థితుల్ ... దేశ సౌభాగ్యమున్. ౧౭

మ. జగతిన్ సేవయె ముఖ్యధర్మ; మదె విశ్వంబందు శాంతిప్రదం
బగు ... ప్రజాస్వాతంత్ర్యంబు నన్ గ్రిందుమీఁ
దుగఁ గావించుచుటన్; ప్రియున్ వెదకుచున్ శోధించుచున్నాఁడ నే
యగు; నత్యంబుగ దీనమానవుల సౌఖ్యంబుం దెలదాన్యసమాన్.

తే. 'జగము లోపలనే మనుజన్మమునకు
విలువ యగు' నంచు విదెగదా ప్రియుఁడు తెలిపె
ఔర! యిది యెంతటి యమూల్యమైన మాట"
యనుచుఁ దలపోసి యతని సాధ్వి యారాధించె. ౧౯

ఉ. కల్లలఁ బల్కెదన్ జని [illegible] సంగతి చూచినాఁడ నే
నెల్లెడఁ [illegible] తెలిసి [illegible]
[illegible] కన్గొని [illegible]
[illegible] చేసిన [illegible]. ౨౦

ఉ. పాపము మీసలన్ గదిసి [illegible] సాగించి [illegible]
[illegible] వ్యాధులు [illegible]
[illegible]
[illegible]

చ. విజయము నట్టి [illegible] నూతన [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] గనుండెనే.

ఉ. [illegible] సుద్ధరింప, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. ౨౩

పూ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] స్వాతంత్ర్య [illegible]

వసుధలో బంధులు నాటెనాటికి విజ్ఞానాంధ్రులు పత్స్వాగ్ర తా
మస రాజ్యంబున నిద్రించుటకు భాగ్యం బుండదాదమ్ము నా
మానసమున కెత్తుఁ గొంగ్రెసువారివారి నానావిధోద్యమము మా
నవులన్ జాగృతులంచు మేల్కొలుపు రజ్ఞానంబు పోవన్ జనుల్.

విజయనగరము ...ప్రయాణమ్ము విశ్వాసముల విధానమున
స్థాపించెన్; జనసంఘ మొంద సభలో వారలో ...
ద్యోతించెన్; మఱిగాన మానియువకుల్ తద్భావమున్ పేరుపొ
ప్రభుత్వ దేశభక్తి ప్రభోధకముగ సంస్కృత శబ్దార్థ
మనసున్ వైభవపూర్వక గౌరవమును మాధుర్య మింపారఁ గ్రో
లిన వారెల్లరు దేశభక్తి సుధలో లీనంబై వైరోధ్యమ్ దే
వినిగా నాటఁ దలంచి ప్రతినమ్ముతో వేడుకలు విన్నాణమున్గా
మెరు దర్శించిన మాత్ర పల్లెజనముల్ మేల్కాంచు పద్యస్ఫూర్తి

తే. విజయ యాత్రాను ధర పాడి విరళిత
మ్రోల నొకభావమున గట్టుకొనిన జేసి
మనుజమానసముల జలికి స్ఫూర్తినిచ్చుట
నాత్మ నడుమున జనులె యువత తలుల. ౨౫

ఈ స్వాతంత్ర్య విజయుల విజయ యుత్సవాలలో నాటుకొం
టుడే వారలచి త్రముల్ కలఁగ కొంతో భక్తి మహోన్నత స
భ్యుల నానాని యీలన్ పురికొల దేశంబు నుపన్యాస మా
యుటల దేశము జాతి ధర్మములనభ్యాసముల్ చెప్పెన్.

ఉ. మున్ను మన దేశముల్ విని ప్రబోధితులై జను లెల్ల కోరి
కల ననుసరించి, సర్వవిధకష్టములన్ సహియించి సిద్ధమై
తనువులు లెక్క సేయక స్వతంత్రత గోరుచు వీరవృత్తులన్
మును గొని దేశభక్తియుతమున్ ధరియించిరి స్వస్వశక్తులన్

తమ స్వాతంత్ర్యము కోసమై జనము లుత్సాహంబు చూపించ [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. 3A

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

పాడుచు పాదముల్ [illegible]

[illegible]

[illegible] సింహనాదము [illegible] గర్జన చేసి [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

తే. యువకుఁ డావేశము గాఢ గా [illegible]
నాథయుంకర కాలంబు నరసి మాని
యువకు వసుదేశ [illegible] దయాళు వగుచుఁ
[illegible] హృదయ మార్గ [illegible] చేసె. ౪౦

తే. అంతలోనన పరుగెడు నుంత లేక
యువకుఁ డా శత్రు శిరంబు నూడగొట్టెఁ
గాని యూహానిదళ గాంధి కనుపు వగిచి
[illegible] ౪౧

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

మ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

మ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తే. తనయ! నీజన్మము నేడు ధన్యమయ్యె
భాగ్యము ఫలించె నీవు [illegible]
నీ చరిత్రము [illegible] జగము [illegible]
[illegible] ౭౫

తే. విజయశ్రీ శాంతిసుఖములు [illegible]
చిరము భువిలోన సత్కీర్తి [illegible]
నిన్నుఁ [illegible]
[illegible] ౭౬

ఉ. కాని కుమారా! [illegible] క్రమ్మఱ [illegible] తన
శ్రేణియు [illegible]
[illegible]
[illegible]

ఉ. నాథుఁడ! [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

శా. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ఇది స్వాతంత్ర్య సమరము.

స్వాతంత్ర్యదీక్ష.

౧౧. సమాగమము.

అతిరేక నాటకుటీర; మల్లెది ప్రశాంతారణ్య; మూరూశనిం
బడె; ప్రభాతకర త్రిమంబు చికిలి బర్వీ జగద్వ్యాంధవ్యం
దుదయించెన్; యువకుండు క్రేయసి రాణికి మూర్చిల్లి యేయుండ
ల ద్వదనం బిరికుకొండ్లతో నిబిడ సందర్శించు వేశానసైం.

* * * *

యువకుండు మెల్ల మెల్ల దెలివొందుటమూర్ఛయణగుచుండె నం
త విజయ వీణావాని మృదునాదముతో శుభగానమాధురిన్
చెవులకు వింపునేయ విని ఆమ్మాయి కన్నులు విప్పి చూచి చే
తుల చిఱునవ్వు తోంకు కని లోన నొ బట్టగ రానిహర్షమున్

* * * *

పదములలేని స్వభావము [illegible] భాషార్ణవం
బది చైతన్యము; ప్రేమతత్త్వవిదులార్యన్ దాని భావింత్రు; న
మ్మతిలో (జందురుముద్దుగొందునని యానందంబె యున్నంతలోన్
మధుర [illegible] బాందురు నై వచ్చిముద్దులగ్గొనెన్

ఇది సమాగమము.

సమాప్తము.